

Výchovné řezy - aneb proč se musí mladé stromy řezat? Obnovené stromořadí okrasných třešní na parteru před Šlechtovou restaurací

Ing. Pavel Wágner – Arbonet s.r.o. – autor textu

znalec v oboru Zemědělství, odvětví zahradnictví, specializace arboristika
technický dozor investora nad probíhajícími arboristickými pracemi v parku Stromovka

Oddělení péče o zeleň OCP MHMP - Investor a zadavatel projektů, realizací, údržby parku Stromovka

Co je to pěstební cíl?

Součástí pokračující rekonstrukce parteru před Šlechtovkou byla i celková obnova třešňového stromořadí. V listopadu 2018 bylo dle projektu vysázeno 28 okrasných růžově kvetoucích třešní Sargentových - *Prunus sargentii* 'Charles Sargent' a zároveň byl proveden korektiv koruny jen drobným řezem. V roce 2019 se sledovalo ujmoutí a vývoj stromů a byly odstraněny některé spodní větve kvůli provoznímu profilu. V letošním roce začala první etapa výchovných zásahů vedoucích k pěstebnímu cíli definovanému projektem rekonstrukce parteru. V projektu nejsou znázorňovány stromy ve velikosti při výsadbě, ale v podobě, jak si je projektant představuje v době jejich plné funkčnosti. Pěstební cíl je tedy budoucí podoba stromu, kterou si běžný laik v danou chvíli neumí úplně představit. Je výsledkem dlouhodobého pěstování stromu a bude v plné míře vidět teprve až za 20 či 30 let. Zahradník či arborista proto přebírá od projektanta představu o tom, jak má strom v budoucnu vypadat. Činí kroky, které vedou k tomuto cíli. Proto se mladé stromy řezou, někdy z laického pohledu zdánlivě moc, nebo zbytečně.

Jaké jsou důvody řezu mladých stromů u Šlechtovy restaurace?

Nové stromořadí třešní Sargentových má působit jednotným dojmem. Tedy efektem linie, tvořené jednotlivými stromy stejného stáří, rozměrů a tvaru. Tato kompaktní hmota zeleně se pak koordinovaně proměňuje v čase (např. jarní kvetení, letní olistění i podzimní zbarvení). To je krása i úskalí nově založeného stromořadí, u kterého je podmínkou úspěchu, že všechny stromy musí vypadat „stejně“, aby se cílový efekt dostavil.

Tvar a velikost stromu je daná jeho přirozeností, tedy podobě, do které většinou dorostl sám bez přičinění člověka. V podmínkách měst však většinou nemůžeme nechat stromy růst úplně přirozeně, jelikož na ně, kromě vzhledu, klademe vlastní nároky a omezení.

V první řadě musí být strom i v dospělosti bezpečný. Např. dnes nenápadné vidličnaté větvení v ostrém úhlu, které nikomu nevádí a nikoho neohrožuje, se za dvacet let lehce stane rizikovým. Zarůstající kůra způsobí postupem času nestabilní spojení a následně jeho rozlomení pod narostlou váhou. Arborista však tento „budoucí“ problém vidí již dnes a může dobře vedeným řezem předejít tomu, aby defekt vůbec vznikl. To se děje nejčastěji zakrácením konkurenčních větví, které se snaží v ostrém úhlu růst co nejvíce vzhůru a konkurují hlavní ose, nebo osám, v koruně. Zakrácením větve dojde k jejímu zbrzdění a odklonění tak, aby zůstala jako postranní větev s bezpečným napojením ve kmeni (Obr. 1 a 2).

Tvar koruny stromu zapěstovaný ze školky často není tím, čím by měl být na stanovišti. Stromy se pěstují v okrasných školkách. Podle toho, jak běžný, či nevšední strom chceme pořídit, mění se i nabídka a kvalita stromů. V případě třešní Sargentových nebylo vůbec jednoduché sehnat na trhu stromy, které by měly poměrně vysoko nasazenou korunu a měly průběžný terminální výhon s průběžným postranním větvením v koruně stromu. Stromy ve školkách bývají nepřirozeně stimulované, ať už hnojivem, umělou záhlvkou, oporou i řezem, aby rychle vyrostly a byly co nejrychleji vyexpedovány. Nebývá zvykem, že by byly zapěstované pro svou přirozenou korunu, protože pěstování je v nepřirozeně dobrých podmínkách. Školkař často neví, pro jaký účel, či pěstební cíl, by měl strom konkrétně zapěstovat. K tomu musí dojít až na místě. Výsadbou tedy pěstování nekončí, ale naopak začíná. Teprve na finálním stanovišti a v konkrétních podmínkách, kdy se koruna začne spontánně vyvíjet a reagovat, reaguje i arborista svými zásahy vedoucími k jasnému záměru. Když strom roste bujně, musí být zásah včasný a radikálnější. Když strom po výsadbě tzv. sedí, musíme často i několik let čekat, než budeme moci začít s postupnými zásahy a naplňovat pěstební cíl.

Přirozený tvar koruny bývá v kolizi s nároky provozu. Třešeň Sargentova dorůstá přibližně 10 m výšky, má přirozeně opak vejčitý tvar koruny, nízké nasazení a spontánně nevytváří nutně jedinou osu (Obr. 3). Problém však je, že ve stromořadí před Šlechtovu restaurací je požadavek na provozní profil koruny ze strany komunikace 3 m. Je to proto, že se jedná o hlavní páteřní komunikaci, kde jezdí často vysoká vozidla údržby (např. traktor či kontejner). Koruny vysazených stromů se však větví v úrovni, ve které mají být v budoucnu úplně vyvětvené. To znamená, že koruna, kterou vidíme dnes, zde v budoucnu už nebude. Tu budoucí, musíme postupně zapěstovat. Je to proces, který z historie sadovnictví známe stovky let. Podvědomě ho i děláme, ale v posledních desetiletích mu ani odborná veřejnost (natož laická) nevěnovala přílišnou pozornost. Princip postupného vyvětvení je v tom, že postupnými kroky převádíme starou korunu na novou tak, aby celkově stále plnila svou funkci, ale přitom se přetvářela k obrazu (pěstebnímu cíli), který byl vytyčen autorem kompozice při založení celé sadové úpravy. Pokud se tyto kroky dělají postupně a včas, tak si toho laik většinou ani nevšimne. Problém nastává, když v některé části řetězce nastane prodleva, nebo když strom pěstujeme více proti jeho přirozenosti.

Jedna osa (průběžný kmen) umožňuje postupné vyzvedávání provozního profilu. Zakracování spodních větví je způsob, jak podpořit hlavní osu (tzv. terminál) a otevřít prostor pro světlo, aby se hlavní osa rovnoměrně větvila. Nejčastější chybou je nezakracování nebo jen malé zakracování postranních větvíček, které rostou vzpřímeně a konkurují terminálu. Tyto větve pak sílí a jejich odstraňování je v budoucnu problematické vzhledem k velkému průměru v místě nasazení na kmen. Jejich ostrý úhel nasazení je také častou příčinou budoucích defektních větvení, které následně z bezpečného stromu mohou učinit strom nebezpečný. Boční nezakráčené větve také způsobují zastínění středu koruny, což způsobuje minimální růst bočních větví z centrální osy (Obr. 4). Když je pak třeba korunu vyvětvit, není na co, jelikož většina větví tvořících korunu je ve spodní části. Ta je ale v konfliktu s požadovaným provozním profilem, a proto musí být postupně odstraňovány.

Vyzvednutí koruny na požadovanou výšku není možné učinit najednou. Jinak bychom výrazně deformovali a destabilizovali korunu a vzniklo by mnoho řezných ran blízko sebe, což by mohlo způsobit hnilobu, její vzájemné propojení a nakonec až zlom kmene. Proto se na kmeni dělá jen jedna větší nebo dvě menší řezné rány a teprve po jejich zahojení se odřezávají další. Když je ale na kmeni např. 5 postranních větví, které se musí do budoucna odstranit a hojení jedné rány trvá 3 roky. Bude trvat celkem 15 let, než dosáhneme úplného odstranění všech konfliktních větví. Aby nedocházelo k tomu, že větev „čekající“ na odstranění, bude mít v budoucnu příliš velký průměr (bezpečné je odstranění větve o průměru 5, max. 10 cm), musí se zakracovat. Proto jsou některé spodní větve poměrně radikálně zakráčené, často na velmi malé větvičky, či dokonce jen na pupen a mohou po řezu působit i nevzhledně. Důvod je ale čistě pragmatický. Čím výše větev dorůstá, tím více energie vytváří a intenzivněji tloustne. Čím je ale více zastíněná a níže postavená, vytváří méně energie a v délkovém růstu i tloustnutí stagnuje. Je to podobný princip, jako když nám v lese postupně usychají spodní zastíněné větve na kmeni. Přiměřeně zakráčená větev tak ve stínu horních větví může „čekat“ na vhodnou dobu svého odstranění a přitom, na rozdíl od kmene, nijak zvlášť intenzivně nebude tloustnout. Řez je v tomto případě cílen na její úplné odstranění ideálně v poměru tloušťky kmene k větvi 3:1.

Jak budou stromy vypadat za 15 a více let?

Třešeň Sargentovi před Šlechtovou restaurací momentálně prochází fází výchovy a postupného zapěstování budoucí, výše postavené koruny, dle záměru autora projektu. Postupně se budou spodní větve odstraňovat či zakracovat až do výšky 3 m, ve prospěch částí nad tímto požadovaným provozním profilem. Ve výšce nad 3 m se pak bude koruna postupně zapěstovávat do jejího přirozeného, opak vejčitého tvaru (Obr. 7 a 8). Tento proces bude trvat řadu (10-15) let. Vzhledem k tomu, že se jedná o první zásahy technologií výchovného řezu, může řez na první pohled působit poměrně razantně. Každý strom je však nejen řezán profesionálním arboristou zcela individuálně, ale celý proces je i pod zvláštním dohledem odborného technického dozoru – arboristy technika, který si sjednává investor (OCP MHMP). Odborný dozor je zaměřen nejen na dodržování technologických postupů a operativní řešení nestandardních situací, ale také na to, aby se udržela kontinuita pěstování a jasný pěstební cíl. Některé dnes zdánlivě nepochopitelné zásahy se tak časem vysvětlí, až bude vidět výsledek. Pokud se ale výsledek dostaví, nebude v té době již nikomu připadat něco v nepořádku, protože vše bude, jak má být. Je tedy čas sázet, i čas pěstovat i čas čekat. Výsledek vyžaduje nejen odbornou péči, ale také trpělivost, která je při dnešním způsobu života, čím dál vzácnější komoditou.

Obr. 1 a 2. Dnes nenápadné vidličnaté větvení v ostrém úhlu, které nikomu nevadí a nikoho neohrožuje, se za dvacet let lehce stane rizikovým. Zarůstající kůra způsobí postupem času nestabilní spojení následně jeho rozlomení pod narostlou váhou. Arborista však tento „budoucí“ problém vidí již dnes, a může dobře vedeným řezem předejít tomu, aby defekt vůbec vznikl. To se děje nejčastěji zakrácením konkurenčních větví, které se snaží v ostrém úhlu růst co nejvíce vzhůru a konkurují hlavní ose – terminálu, v koruně, který pak stagnuje. Zakrácením větve dojde k jejímu zbrzdění a odklonění tak, aby zůstala jako postranní větev s bezpečným napojením ve kmeni.

Obr. 3. Třešeň Sargentova má přirozeně opak vejčitý tvar korony, nízké nasazení a spontánně nevytváří terminální výhon. Ve stromořadí před Šlechtovkou je požadavek na podjezdnou výšku 3 m. Jezdí zde i vysoká vozidla údržby a obsluhy parku. Koruny nově vysazených stromů se při dodání ze školek začínají větvit ve výšce cca 2,2m, ve které mají být kmene v budoucnu úplně vyvětvené. To co tu má růst do budoucna, musíme teprve zapěstovat ve vyšších částech korony tzn. nad 3m výšky kmene.

Obr. 4. Nejčastější chybou je nezakrácování, postranních větví, které rostou vzpřímeně a konkurují terminálu. Tyto větve pak sílí a jejich odstraňování je v budoucnu problematické vzhledem k velkému průměru v místě nasazení na kmen. Jejich ostrý úhel nasazení je také častou příčinou budoucích defektních větvení, které následně z bezpečného stromu mohou učinit strom nebezpečný. Boční nezakrácené větve také způsobují zastínění středu korony, což způsobuje minimální růst bočních větví.

Obr. 5 a 6. Vyzvednutí koruny na požadovanou výšku není možné učinit na destabilizovali korunu a vzniklo by mnoho řezných ran blízko sebe. To propojení a nakonec až zlom kmene. Proto se na kmene dělá jen jedna v jejich zahojení se odřezávají další. Proto jsou některé spodní větve poměrně větvičky, či dokonce jen na pupen a mohou po řezu působit i nevzhledně. Větve dorůstá, tím více energie vytváří a intenzivněji tloustne. Čím je větve méně energie a v délkovém růstu i tloušťku stagne.

Obr. 7 a 8. Třešně Sargentovi před Šlechtovou restaurací momentálně prochází fází výchovy a postupného zapěstování budoucí, výše postavené koruny, tak jak je v záměru autora projektu. Postupně se budou spodní větve odstraňovat či zakracovat až do výšky 3 m, ve prospěch částí nad tímto požadovaným provozním profilem. Ve výšce nad 3 m se pak bude koruna postupně zapěstovávat do jejího přirozeného, opak vejčitého tvaru. Tento proces bude trvat řadu (min. 10-15) let. Vzhledem k tomu, že se jedná o první zásah technologií výchovného řezu, navíc na stromech, které ze školky nebyly pro tento péstební cíl založeny, může řez na první pohled působit poměrně razantně. Je to však zásah, který sleduje jasný cíl, který bude jasně vidět až v budoucnu.